

BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN

INGEVOLGE ARTIKEL 20 VAN DE MONUMENTENWET

WESTEINDE gemeente Dwingelo

Toelichting bij het besluit tot
aanwijzing van Westeinde als
beschermd dorpsgezicht.

Het beschermde dorpsgezicht omvat
het op bijgevoegde kaart (Rijksdienst
voor de Monumentenzorg, kaartnum-
mer 262) door een stippellijn
omgrensd gebied.

Publikatie van de **Rijksdienst voor
de Monumentenzorg.**

Juli 1987.

Inleiding

De hoevenreeks die zich vanuit de kern Dwingeloo in zuidwestelijke richting uitstrekt, staat vanouds bekend als (het) 'Westeinde'.

De lintvormige nederzetting dateert in eerste aanleg waarschijnlijk uit de 14de of 15de eeuw. Westeinde is gelegen op de zuidwestelijke job van het centrale Drentse zandgebied, onderdeel van het Drents plateau. Het ontstaan van de gecombineerde nederzetting Dwingeloo-Westeinde valt geheel binnen het historisch-cultuurlandschappelijke kader van het Drentse 'esdorpenlandschap'.

De waarde van de karakteristieke lineaire nederzetting wordt in belangrijke mate bepaald door de overwegend oudere agrarische bebouwing. Halverwege de hoevenreeks domineert de havezate Oldengaerde het bebouwingsbeeld. Het beschermingsbelang van Westeinde is gebaseerd op de relatief gave, oorspronkelijke agrarische structuur van de esrandnederzetting, in samenhang met de landschappelijke ligging.

Ontstaan en ontwikkeling

De hoofdstructuur van de bewoning in Drente gaat terug tot vóór het begin van onze jaartelling. Archeologisch onderzoek heeft dit duidelijk gemaakt. Ook voor de 'oerbuurschap' Lhee-Dwingeloo is deze ontwikkeling in het landschap vastgelegd. In dit opzicht kenmerkende archeologische elementen en structuren blijken aanwezig dan wel traceerbaar in beide dorpsgebieden.

De basisstructuur van het historische cultuurlandschap in Drente wordt vastgelegd in de Karolingische Tijd, omstreeks de 8ste-9de eeuw na Christus; aanzetten kunnen uit vroeger eeuwen dateren. Uit de oerbuurschappen kristalliseren zich permanente bewoningskernen. Zo ontstaat ook de zelfstandige nederzetting Lhee.

Binnen de grenzen van het centrale zandgebied in Drente komen de nederzettingen vervolgens tot ontwikkeling als bouwstenen van het esdorpenlandschap. De start van deze ontwikkeling ligt in de 9de eeuw. De opbouw van het 'traditionele' esdorpenlandschap sedertdien, is gebaseerd op het centrale principe van de 'escultuur' in het toenmalige landbouwsysteem. Vanaf de 9de eeuw is er sprake van permanente bewoningskernen, de es- of brinkdorpen én aangrenzende, eveneens permanente bouwlandcomplexen of essen. Het esdorp Lhee dateert uit de beginfase van deze ontwikkeling. De buurschap Dwingeloo is naar alle waarschijnlijkheid van iets jongere datum en ontstaan uit een vroeger afsplitsing van het moederdorp Lhee.

Hoe dit ook zij, Dwingeloo groeit in een vroeg stadium (9de-10de eeuw) uit tot het hoofddorp van het gelijknamige kerspel. De kerkstichting in Dwingeloo vanuit de regionale hoofdplaats en tevens oerparochie Diever heeft hierbij ongetwijfeld een rol van betekenis gespeeld. Omstreeks het jaar 1000 liggen binnen het kerspel Dwingeloo de zelfstandige esdorpen Lhee en Dwingeloo, elk met hun eigen dorpsterritoir of marke.

Het resterende deel van het dorpsstoebehoren is opgebouwd uit de velden, het groenland langs beek of 'diep' en bos. De velden bestaan uit heide-, veen- en zandgronden. De belangrijkste functie is die van weidegrond. In het begin van de 19de eeuw bestaat het dorpsgebied van Dwingeloo-Westeinde voor ongeveer de helft uit veldgronden. De 'groenlanden', te weten weide- en hooilanden, worden in de 16de en 17de eeuw gaandeweg opgedeeld door de aanleg van houtwallen en sloten. De produktie van (eike)hout is binnen de escultuur onontbeerlijk. Het totale bosareaal in de marke Dwingeloo-Westeinde is in de vroeg 19de-eeuwse situatie relatief omvangrijk. Het eerste, complete beeld van de nederzettingsstructuur in het kerspel Dwingeloo verschaft de 'Franse topografische kaart' uit 1810/12 (fotobijlage, afb. 1).

Over het algemeen liggen de esdorpen in de overgangszone van lagere en hogere gronden, op hellend terrein. Natuurlijke vestigingscondities zijn hier het meest optimaal. Kenmerkend is de nabijheid van een beek in de lage randzone, de stroomdalgronden. Een nog hechtere relatie is er ten aanzien van bewoningskern en bouwland. Dorp en es liggen in eerste aanleg altijd zeer dicht bij elkaar. Het bouwland is aangemaakt op de hogere delen van het dorpsgebied, op basis van het zwakke natuurlijke reliëf. Door het systeem van de plaggenbemesting, het zogenaamde heidepotstalsysteem, is vooral sedert de 18de en 19de eeuw een opfoking van de akkerlandcomplexen ontstaan.

Dwingeloo is op enige honderden meters zuidelijk van de 'Oude Vaart' of 'Dwingeler Stroom' gesitueerd. Direct zuidelijk van de bewoningskern ligt het oudste bouwland, dat zich vervolgens als het Dwingeler escomplex in zuidelijke richting heeft uitgebreid. Tot op heden wordt deze es door de enigszins bolle vorm in visuele zin geaccentueerd. In algemene zin zijn de bewoningskernen opgebouwd uit de hoeven of boerenerven, het wegensstelsel en langs de randen van de kern één of meer brinken. De hoeven bestaan, naast de agrarische bebouwing, uit de huiserven en eventueel aanwezige, af

dan niet aangrenzende huiskampen. De huiskampen dienen voor uiteenlopend agrarisch gebruik. Het gaat hierbij om akker, weide- en inscharringskampen. Ze kunnen veelal worden onderscheiden van de met houtgewas omzoomde akkerlandperceeltjes langs de rand(en) van de bewoningskern, de zogeheten goorns. De goorns leveren tuinbouwproducten en gewassen voor huishoudelijk gebruik.

De brinken zijn bij uitstek de gemeenschappelijke ruimten met een centrale functie voor de hele buurschap. Ze hebben een belangrijke functie, zowel in agrarisch als in sociaal opzicht. Uiterlijk ontwikkelen de dorpsbrinken zich, met name sedert de 17de eeuw, tot grascomplexen met een geregementeerde aanplant van eiken.

Uitbreiding van de dorpen komt tot stand door splitsing van de oorspronkelijke erven en nieuwe vestigingen langs brinken, uitvalswegen en esranden. Voorts kunnen geïsoleerde veldontginningen worden onderscheiden. De nieuwe vestigingen komen voort uit de behoefte aan nieuw bouw- en/of groenland, of de gewenste nabijheid ervan. In veel Drentse plaatsen komen uitbreidingen, op- en afsplitsingen van de oudere buurschappen tot stand. In het kerspel Dwingeloo ontstaan op deze wijze de kleinere buurschappen Lhee-Noord, Lheebroek en Dwingeloo-Westeinde. Alleen bij Lheebroek is er sprake van een duidelijke afsplitsing in landschappelijke zin. De 'streek' Westeinde is een lineaire nederzetting langs een der uitgaande veedriften van Dwingeloo, de 'Weste(i)ndiger Brink'. De nieuwe vestigingen kenmerken zich door een regelmatige opbouw in de plattegrondvormen (fotobijlage, afb. 1). In de vroeg 19de-eeuwse situatie overheersen in Lhee-Zuid nog de oude, onregelmatig gevormde boerenerven. De bewoningskern van Dwingeloo oogt 'nieuw' door de regelmatige opbouw van de naast elkaar geplaatste bebouwing rondom de brink. De relatie met de enkele oorspronkelijke erven is nagenoeg uitgewist. Van een 'kern' is uiteraard geen sprake in de jongere lineaire esrandnederzettingen Lhee-Noord en Dwingeloo-Westeinde.

Over het ontstaansmoment van Westeinde is niets met zekerheid bekend. Het ontbreekt geheel aan middeleeuwse bronvermeldingen. Dat wijst, in bestuurlijke zin althans, op een historisch onverbreeklijke eenheid tussen Dwingeloo en Westeinde. In 1958 wordt de Brink (in Dwingeloo) door de gemeente aangekocht van de 'marke Dwingeloo-Westeinde'. Toch is Westeinde vanouds zelfstandig in het agrarisch functioneren. Zo is er sprake van een

eigen es(gedeelte) en van brinkachtige ruimten.

Het ontstaan van Westeinde zal terug gaan op een esrandontginning direct grenzend aan het toenmalige Dwingeler escomplex of een geïsoleerde veldontginning zuidelijk ervan. In het bovenstaande is gewezen op de in algemene zin bestaande relatie tussen bewoningskern en akkerland. Het oudste bouwland grenst altijd direct aan de oorspronkelijke bewoningskern. In dit verband is het opmerkelijk dat het bouwland dat zich direct noordoostelijk aan de voorkant van het huis Oldengaerde uitstrekt, omstreeks 1640 bekend staat als de 'Westeindiger es'. De havezate ligt op enige afstand, circa twee kilometer, van de kern Dwingeloo. De geschiedenis van Oldengaerde gaat, voor zover nu bekend, met zekerheid terug tot de eerste helft van de 15de eeuw. Mogelijk ligt hier, in de nabijheid van Oldengaerde, de oorspronkelijke nederzetting van één of een kluster van hoeve(n). Oldengaerde vormde een van de achttien Drentse havezaten, de ridderlijke goederen of kastelen waar publieke rechten aan verbonden waren.

Hoe het ook zij, de bebouwingsreeks is langs het volgroeide escomplex van Dwingeloo-Westeinde uitgebreid. Vroeger of later wordt de hoevenreeks aangeduid als (het) Westeinde. Aan het begin van de 19de eeuw liggen de hoeven in Westeinde in een wegdorpachtige bebouwingsreeks tussen de havezate Oldengaerde en de westelijke dorpsuitbreiding van Dwingeloo. De hoeven liggen voor een belangrijk deel in kleine klusters bijeen, zoals afleesbaar is uit het afgebeelde fragment van de 'Franse kaart' (fotobijlage, afb. 2). Ter hoogte van de in de 18de en 19de eeuw afgebroken havezaten Entinge en Batinge is sprake van een duidelijke onderbreking in de hoevenreeks. De drie havezaten liggen evenals Westeinde in dezelfde smalle overgangzone tussen de stroomdalgronden van Dwingeler Stroom en 'het Diepie' en de hogere gronden van het centrale dorpsgebied. In 1846 wordt Westeinde ter hoogte van Oldengaerde omschreven als een aantal hoeven waarvan ... 'de meeste huizen op ongelijke afstand meerendeels in eene rechte lijn gebouwd zijn. Sommige woningen echter liggen grillig hier en daar verspreid tusschen zwaar houtgewas verscholen'...

De Westendiger Brink, later ook wel bekend als de 'Boer'ndriff' of de 'Koediek', is vanouds de brede veedrift westelijk van de hoevenreeks. Deze langgerekte brinkruimte is tevens hoofdweg en hoofdverbinding tussen de drie havezaten en de bewoningskern van Dwingeloo. In 1846 wordt de Westendiger brink, met verscheidene verbredingen of

'brinkjes', aangeduid als zijnde de ... 'zoogenoemde Schapenweg, oorspronkelijk heideveld, zoo als gij hier en daar zelfs in 't wagenspoor nog zien kunt.'

De havezate Oldengaerde dateert in eerste aanleg uit de 15de eeuw. Het gaat dan vermoedelijk om een rechthoekig huis, aan drie kanten omringd door een gracht. In de 17de eeuw wordt het huis verbouwd en vergroot. In 1717 wordt het huis van een nieuwe ingangspartij voorzien. De huidige vormgeving is het resultaat van jongere verbouwingen in de 19de eeuw. Het bebouwingscomplex bestond destijds naast het hoofdgebouw uit een tweetal bouwhuizen, links en rechts van het front geplaatst. Alleen de linker boerderij, omstreeks 1860 verbouwd en uitgebreid met een schuur, bleef behouden. Rond 1800 zijn de plattegrondvormen van Oldengaerde het meest geprononceerd en uitgebreid. De 'Franse kaart' geeft deze detaillering overigens slechts in beperkte mate weer. Er zijn tuinen (in Franse symmetrische stijl), wandelbossen, grachten en singels aangelegd. Een zichtlaan in het front van de voorgevel is aan de overzijde, oostelijk van de hoofdweg gesitueerd in de zogenaamde 'Buitenhof'.

Sedert de aanvang van de 19de eeuw heeft de nederzettingsstructuur van Westeinde enige wijzigingen ondergaan. Deze betreffen met name uitbreiding en verdichting van het bebouwingspatroon, veranderingen in de groenstructuur en een wijziging in het wegenpatroon. Een uitbreiding van de nederzetting vindt plaats zuidelijk van Oldengaerde, oostelijk van de hoofdweg. Deze hoevenreeks dateert in eerste aanleg uit de eerste helft van de 19de eeuw. Gelijktijdig wordt hier een nieuw bouwlandcomplex uit het veld ontgonnen, dat op de oudste topografische kaarten wordt aangeduid als de 'westeinder esch'. Zoals in het bovenstaande is aangegeven ligt het oudste bouwland van Westeinde ter hoogte van Oldengaerde. Aan het zuidelijke einde van de 'nieuwe' hoevenreeks, bij het kruispunt met de weg richting Wittelte/Stroovledder, worden twee villa's gebouwd, 'de Bork' (circa 1910) en 'de Olden Hut' (circa 1915).

De hoofdverbinding tussen Dwingeloo en Oldengaerde langs de huidige hoofdweg dateert net als de zuidelijke uitbreiding van de nederzetting uit de eerste helft van de 19de eeuw. Een en ander gaat ten koste van de oude hoofdverbinding, de Westendiger Brink. De verlegging van deze hoofdroute is mogelijk beïnvloed door de afbraak van de havezaten Entinge en Batinge, respectievelijk in 1750 en 1832. De nieuwe, huidige hoofdweg loopt

oostelijk langs dit gedeelte van de hoevenreeks. Was deze hoofdweg vanouds niet meer dan een voetpad langs de rand van het escomplex, omstreeks 1900 wordt de zandweg 'laan' (naar Oldengaerde) genoemd en is aan weerszijden reeds met hoog opgaande eikenrijen beplant. Kort daarna worden – aan de voordien onbebouwde eszijde – ook hier twee kapitale villa's gebouwd, 'Nieuw Batinge' (circa 1920) en 'Nyen Gaerde' (circa 1925). De snelle bouwvolgorde van deze en bovengenoemde villa's is mede bepaald door krachtige interfamiliaire relaties (familie Westra van Holthe). Beide huizen als ook de twee eerder genoemde villa's worden overigens gekenmerkt door zeer uiteenlopende bouwstijlen. Naast de uitbreiding is er een aanzienlijke verdichting in het bebouwingsbeeld opgetreden. Dit geldt met name de uitbreiding van de boerderijcomplexen, in casu de agrarische bijgebouwen. Door de subrecente saneringsprocessen in de landbouw heeft het merendeel van de boerderijen thans een woonbestemming.

De Westendiger Brink is in 1978 in het kader van de ruilverkaveling 'Dwingeloo-Smalbroek' landschappelijk geheel genivelleerd, letterlijk geëgaliseerd en opgegaan in strakke weilandcomplexen. De restanten, dan wel uiteinden ervan zijn traceerbaar in het huidige cultuurlandschap, nabij Oldengaerde (keien- of flintbestrating) en ter hoogte van het terrein Batinge. Tussen Oldengaerde en Batinge is tevens de uitgestrekte boszone westelijk van de Brink verdwenen. De hoogopgaande bosopstanden nabij Oldengaerde ('Wandelbos', 'Buitenhof', het terrein van het omgrachte landhuis) dateren in aanleg reeds van voor 1800.

Huidig ruimtelijk karakter en te beschermen waarden

De historisch bepaalde hoofdstructuur van het dorpsgezicht Westeinde wordt gevormd door de min of meer lineaire bebouwingsreeks in samenhang met de landschappelijke 'esrandsituatie' aan weerszijden van de hoofdstraat. Het landgoedcomplex Oldengaerde domineert de beeldbepalende agrarische bebouwing op een centraal punt, halverwege de hoevenreeks.

Noordelijk van Oldengaerde heeft de bebouwing, al dan niet in klusterform gegroepeerd, een verspreid karakter. De onderlinge afstand, hoofdrichting en situering ten opzichte van de hoofdweg is verschillend. Zuidelijk van Oldengaerde contrasteert de regelmatigheid van de 19de-eeuwse wegdorpachtige uitbreiding.

De merendeels hoog opgaande beplantingen creëren een ruime

schakering in meer en minder open en half open ruimten in de langgerekte nederzettingsstructuur. De beplantingen benadrukken de percelering. Maat en schaal van de verschillende ruimten zijn gevarieerd, vooral door accentverschillen in de beplantingen, afwisselend hoog en laag, dicht en transparant. In de gehele oostelijke randzone van de hoevenreeks komen verspreid duidelijk visuele relaties voor met het open escomplex. In de westelijke randzone, noordelijk van Oldengaerde geldt hetzelfde ten aanzien van het meer besloten weidegebied, de voormalige stroomdalgronden. Zuidelijk van Oldengaerde is de westelijke sector visueel geheel afgesloten door het voormalige wandelbos van de havezate. Eerst ter hoogte van 'de Olden Hut' wordt deze beslotenheid doorbroken.

Het complex Oldengaerde domineert het relatief gave, 'traditionele' karakter van de nederzetting. De centrale, half open ruimte in het front van de havezate, ter plaatse van de knik in de hoofdweg, gaat vooral in noordelijke richting vloeiend over in de verschillende ruimten langs de hoofdas. De in omvang zeer beperkte bebouwing is hier het meest gevarieerd. De zuidelijke uitloper van de Westendiger Brink verschuift de centrale ruimte een extra cultuurhistorische dimensie. De hoogopgaande grachtbeplanting, boszone en de zichtlaan in de voormalige 'Buitenhof' accentueren de landgoederstructuur. De meer geprononceerde vroeg 19de-eeuwse plattegrondvormen zijn landschappelijk gedeeltelijk genivelleerd. Restanten van tuinaanleg, waterpartijen en singels zijn ook buiten het door de gracht omgeven complex traceerbaar, bijvoorbeeld in het 'Wandelbos' zuidelijk van Oldengaerde.

De bouwkunstige component van Westeinde is samengesteld uit een tiental oudere boerderijcomplexen, een daglonerswoning, het landhuis Oldengaerde en de vier villa's, 'de Bork', 'de Olden Hut', 'Nieuw Batinge' en 'Nyen Gaerde'.

Oldengaerde bestaat uit het hoofdgebouw en een boerderij. Aan beide panden zijn eind zeventiger jaren restauratiewerkzaamheden uitgevoerd. Naast het landhuis behoren een aantal boerderijen, waaronder woonboerderijen, tot de beschermde monumenten. In algemene zin heeft de woonfunctie niet tot ernstige ruimtelijke verstoringen geleid.

De boerderijen dateren in hun huidige vormgeving vrijwel alle uit de 19de eeuw. Sommige gaan in hun grondvormen terug tot in de 18de eeuw. Op een enkele uitzondering na zijn ze van het dwarsdeelttype, ook wel aangeduid als het 'Nieuw Drentse type'. De hoofdingang van het bedrijfsgedeelte, de baander, is

in de zijgevel geplaatst. Ook dubbele baanderdeuren komen voor. In bouwkundige zin gaat het om een gevarieerd totaalbeeld. De al dan niet afgewolfde schild- en zadeldaken zijn met riet en/of pannen gedekt.

De voor-, zij- en achtergevels zijn door uiteenlopende vensteruitvoeringen, deurpartijen en gevelwandtraceringen zeer verschillend. De oudere agrarische bijbebouwing bestaat uit met riet en pannen afgedekte schuren en eenvoudige stookhutten of bakhuisjes (19de eeuw).

In algemene zin harmonieert de meer en minder recente bijbebouwing goed met het traditionele bebouwingsbeeld.

Begrenzing aangewezen gebied

Het besluit tot aanwijzing van Westeinde als beschermd dorpsgezicht omvat de lineaire esrandnederzetting met de hoofdweg als centrale as. De zuidwestelijke afgrenzing ligt ter hoogte van 'de Bork' en 'de Olden Hut'. Tussen Oldengaerde en beide villa's is de relatief jonge, 19de-eeuwse hoevenreeks gesitueerd. De noordwestelijke grens is nabij 'Nieuw Batinge' en 'Nyen Gaerde' gelegen. Het kenmerkende open esgedeelte, in samenhang met de boerderijcomplexen en de visuele, historische en structurele betrokkenheid op Oldengaerde is hier opmerkelijk. De noordwestelijk en zuidoostelijke begrenzing langs de – voormalige – es- en stroomdalgronden volgt de achtergrenzen van de percelen die tezamen de aaneengesloten hoevenreeks vormen.

De begrenzing van het beschermde dorpsgezicht is weergegeven op bijgaande kaart (Rijksdienst voor de Monumentenzorg, nummer 262). Geconstateerd moet worden dat het dorpsgezicht feitelijk niet valt te isoleren uit de historisch-landschappelijke kontekst van het aangrenzende esdorpenlandschap. De ruimtelijke karakteristiek van dit omringende landschap, vooral gelegen in aspecten van openheid en reliëf, moet mede van belang worden geacht voor de herkenbaarheid van de historisch-ruimtelijke waarde van het beschermde dorpsgezicht.

Rechtsgevolg aanwijzing

Ter effectivering van de bescherming van het aangewezen dorpsgezicht moet ingevolge artikel 37, lid 8 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening een bestemmingsplan worden ontwikkeld of herzien. De toelichting op de aanwijzing als beschermd dorpsgezicht kan daarbij voor het beschermingsbelang als uitgangspunt dienen.

Het doel van de aanwijzing als beschermd dorpsgezicht van Westeinde is de karakteristieke, met

de historische ontwikkeling samenhangende structuur en ruimtelijke kwaliteit van de hoevenreeks te onderkennen als een zwaarwegend belang bij de verdere ontwikkeling ter plaatse. Een en ander hoeft veranderingen niet uit te sluiten, maar kan als basis dienen voor een ruimtelijke ontwikkeling die inspeelt op de aanwezige kwaliteiten, daarvan gebruik maakt en daarop voortbouwt.

Geraadpleegde literatuur:

Cancrinus, S.

Grepen uit de landbouwgeschiedenis,
Eltonr. 29. Groningen/Batavia, 1949.

Drentse Landschap, onder redactie
van I. Abrahamse, S. Bottema, N. H.
Buruma, H. W. de Vroome, H. T.
Waterbolk. Assen/Zutphen, 1984.

Geschiedenis van Drente, onder
redactie van J. Heringa, D. P. Blok,
M. G. Buist, H. T. Waterbolk. Assen/
Meppel, 1985.

Heringa, J.

'Lijnen en stippellijnen in de geschie-
denis van de buurschap'. Nieuwe
Drentse Volksalmanak, 102 (1985)
69-93.

Rijksarchief Drente, Assen. 'Haveza-
tenboek', in voorbereiding (met dank
aan de auteurs).

Schaik, C. van.

'Dwingeloo en onderhoorige gehuch-
ten'. Drentsche Volksalmanak, 10
(1846) 169-231.

Smit, Reinder en Hoekstra, Meine.
Dwingeler prenten. z. pl. 1977.

Smit, R.

Fragmenten uit de geschiedenis van
Dwingeloo. Assen, 1982.

Colofon:

Uitgave van de Rijksdienst voor de
Monumentenzorg, Zeist.

Historisch-geografisch en stede-
bouwkundig onderzoek: Drs. H.
Michel, Haarlem.

Foto's:

Algemeen Rijksarchief, 's-Gravenha-
ge (afb. 1, 2);
Dienst van het Kadaster en de
Openbare Registers, Apeldoorn (afb.
3);
Rijksdienst voor de Monumentenzorg,
Zeist (afb. 4, 5);
Topografische Dienst, Emmen
(omslag).

Kaart:

Studio Ineke van der Burg, Bilthoven.

Verkoopprijs f 10,-

Deze publikatie is schriftelijk of
telefonisch te bestellen bij het
Distributiecentrum DOP
Postbus 20014
2500 EA 's-Gravenhage.
Telefoon 070-78 98 80.
Onder vermelding van bestelnummer
of ISBN 90 346 1157 4.

Druk:

Staatsdrukkerij, 's-Gravenhage.

STADS- EN DORPSGEZICHTEN EX ARTIKEL 20 VAN DE MONUMENTENWET

GEMEENTE HAVELTE.

De te beschermen dorpsgezichten omvatten de op de bijgevoegde kaarten (Rijksdienst voor de Monumentenzorg, tekeningen nrs. 044, 043 en 215) door stippellijnen omgrensde gebieden.

Toelichting.

In het zuidwestelijk deel van Drenthe ligt op een zandrug tussen de Steenwijker Aa en de vroegere Havelter Aa het dorpsgebied van de gemeente Havelte. Zowel landschappelijk als uit een oogpunt van dorps schoon behoort het tot de mooiste gebieden van de provincie.

Van grote betekenis is dat in grote delen van de gemeente het karakter van het oude Drentse esdorp bijzonder goed bewaard is gebleven. De oudste bebouwing treft men daarbij aan langs de rand van de es, op de plaats waar de esgronden grenzen aan de lager gelegen groenlanden in het beekdal.

De oude kern van het dorp Havelte alsmede het westelijk daarvan gelegen buurschap Eursinge leveren fraaie voorbeelden op van deze oorspronkelijke structuur. Naast de oude agrarische bebouwing, die men in bovengenoemd verband zo gaaf aantreft, zijn ook het huis Overcinge en de kerk twee waardevolle objecten, die beide in niet geringe mate bijdragen tot het gehalte van het dorpsgebied.

Bijzondere maatregelen zijn noodzakelijk voor die dorpsdelen, waar het historisch karakter in vrijwel oorspronkelijke staat bewaard is gebleven. Op grond hiervan wordt voor vier gedeelten een bescherming als bedoeld in artikel 20 van de Monumentenwet voorgesteld. Ten overvloede zij opgemerkt, dat deze bescherming geen algehele bevroezing van de huidige toestand zal inhouden. Wijzigingen in het dorpsbeeld en het daarbij behorend landschap zullen evenwel met de grootst mogelijke zorg afgewogen dienen te worden, opdat de fraaie samenhang van bebouwing, beplanting en landerijen niet op een onherstelbare wijze wordt geschaad.

HAVELTE DORP, tek. nr. 044.

In het dorp Havelte betreft het voorstel de groep boerderijen bij de splitsing Dorpstraat-Raadhuislaan en de westelijk daarvan gelegen terreinen met de verspreid daarop voorkomende bebouwing.

De boerderijen nabij de genoemde splitsing zijn rond een met bomen begroeide ruimte gegroepeerd. Tezamen vormen zij de eigenlijke dorpskern van het oude Havelte. Het is vooral dit gedeelte dat in nog overwegende mate zijn oorspronkelijke karakter heeft behouden. Niet alleen zijn de telkens weer anders gesitueerde, merendeels in het monumentenregister opgenomen, boerderijen met de daar tussendoor slingerende paden nog aanwezig, ook de relatie met de noordelijk gelegen binnenes en met de zuidelijke aangrenzende groenlanden is vrijwel ongeschonden bewaard gebleven.

Noordwestelijk van deze groep treft men op de splitsing Dorpstraat-Boskampsbrugweg de brink aan, waaromheen vanouds een aantal boerderijen was gelegen. Hoewel hier een aantal vernieuwingen in de bebouwing heeft plaatsgevonden, is de aanwezigheid er van aan de rand van de binnenes voor het dorpsaspect onmisbaar.

Het overige gebied, dat min of meer wordt ingesloten door de Dorpstraat, Drentse Hoofdvaart en Boskampsbrugweg, wordt gekenmerkt door een fraai landschap met houtwallen en een aantal oude boerderijen. De wegen die het gebied doorkruisen bieden hierop een magnifiek uitzicht.

Het grasland, dat aan de noordwestzijde van de Boskampsbrug wordt ingesloten door de Dorpstraat en de Kosterijstraat, vormt een groene enclave tussen het oude en nieuwe dorpsgedeelte. De aanwezigheid er van is van grote betekenis voor de afbakening van de invloedssfeer van oud en nieuw en brengt een harmonische verbinding tussen deze beide tot stand.

Accoord voor afdoening:	Bespreking gewenst:
	

Tenslotte wordt nog opgemerkt dat de bebouwing langs de Drentse Hoofdvaart, die in de 19de eeuw in een voor die tijd geëigende bouwtrant ontstond, op geen enkele wijze het historisch dorpsaspect verstoort. Zij vormt een homogene groep, die zich uitstekend voegt in het geheel. Het is o.m. van belang dat de openheid vanaf de vaart gehandhaafd blijft.

Op de bijgevoegde kaart is het bovenomschreven gebied door middel van een stippellijn aangegeven.

EURSINGE, tek. nr. 044.

De buurschap Eursinge behoort zowel oudheidkundig als uit een oogpunt van dorps-schoon tot een der meest waardevolle nederzettingen van de provincie. Langs de zuidelijke rand van de fraaie Eursinger binnenes bevindt zich ter weerszijden van de (vrij rechte) Eursingelaan een reeks oude boerderijen, die in volmaakte harmonie met het landschap bijeen liggen. Opvallend is het besloten karakter van de buurschap, veroorzaakt door de talrijke eikebomen, die de samenhang tot stand brengen in de groepering van de uiteengelegen opstallen. De woonhuizen, en schuren, die praktisch zonder uitzondering alle de hoofdkenmerken van de oude Drentse boerderijbouw bezitten, zijn min of meer ondergeschikt aan deze grootse beplanting. Een deel van het aspect wordt voorts bepaald door het feit, dat de boerderijen ten opzichte van elkaar ruim zijn gesitueerd. Deze situatie is niet oorspronkelijk, zij is in hoofdzaak ontstaan door afbraak van verschillende opstallen gedurende de laatste 150 jaar. Omstreeks 1820 bedroeg het aantal bebouwde erven zeker het dubbele van dat wat men thans aantreft.

Dankzij het niet meer bebouwen van de door afbraak ontstane open ruimten is de samenhang tussen de nu nog aanwezige opstallen op geen enkele wijze verstoord. Bijzonder gaaf is ook de relatie tussen het boerderijconglomeraat in het oostelijk daarvan gelegen landgoed Overcinge. Dit grenst enerzijds aan de es en de omschreven buurschap en anderzijds aan een uitgebreid bosgebied; het huis komt voor op de monumentenlijst en

behoort tot een der belangrijkste gebouwen van de streek. Gelegen op een ^{ged.}omgracht terrein en oorspronkelijk daterend uit de 17de eeuw, verkreeg het in 1850 zijn huidige uiterlijk. Speelden de vroegere bewoners in de historie van de provincie en in het bijzonder in die van Havelte een voorname rol, ook het huidige gebruik als volkshogeschool verleent aan huis en omgeving grote bekendheid. Aan de noordzijde van het landgoed liggen twee boerderijen van oudheidkundige waarde, waarvan die aan de Overcingelaan no. 1 opvalt door de enorme haaks aangebouwde bijschuur. Tezamen vormen zij met het structureel daarbij behorend land de noordoostelijke begrenzing van het ter bescherming voorgestelde gebied.

KERKSITUATIE, tek. nr. 043.

Buiten de bebouwde kernen ligt tussen het dorp Havelte en het noordoostelijk daarvan gelegen dorp Uffelte de oude monumentale kerk. Zij wordt slechts omgeven door een tweetal boerderijen, waarvan één als kosterwoning dienst doet; deze situatie heeft eeuwen lang onveranderd voortbestaan.

De kerk werd in het begin van de 14de eeuw gebouwd, waarbij gebruik werd gemaakt van muurresten van een Romaanse kapel, die voordien op dezelfde plaats stond. De sporen van deze vroegere kapel zijn in de zijmuren duidelijk zichtbaar. De toren kwam in 1410 gereed en door verhoging van de muren kreeg het schip in de 15de eeuw zijn huidige vorm.

Het kerkelijk erf, waarop oude grafstenen worden aangetroffen, is aan drie zijden door hoge eiken omringd. Alleen aan de oostkant ontbreekt deze beplanting, hier grenst het erf van de kosterboerderij direct aan het kerkhof.

Aan de noord- en westzijde grenzen een tweetal straten, nl. de Eursingerkerkweg en de Kerklaan, aan het kerkterrein. Beide straten kruisen elkaar westelijk van de kerk. De eerste heet voorbij

de kruising in oostelijke richting Uffelterkerkweg, de andere, die in noordelijke richting niet is verhard, heet voorbij het kruispunt Koningskampweg. Men mag in een geval als dit aannemen, dat de wegen zijn ontstaan door verbreding van de vroegere kerkepaden, die over de es vanaf de bewoonde conglomeraten naar de kerk leidden. Alleen aan de zuidzijde is een groot gedeelte van het pad, dat de verbinding vormde met de oude dorpskern Havelte, in de oude vorm nog aanwezig. Vanaf alle wegen uit de omgeving heeft men een bijzonder fraai gezicht op de dominerende kerk, waarvan de torenspits boven de rijke houtopstanden uitsteekt. Voor het behoud van dit bijzondere dorpsgezicht zal de uit deze aanwijzing voortvloeiende stedenbouwkundige regeling zich niet alleen moeten beperken tot de kerksituatie en directe omgeving, maar zij zal ook voor de ruimere omtrek moeten gelden. Het voorstel heeft alleen betrekking op de kerk met directe omgeving.

V. HELOMAWEG, tek. nr. 215.

Tot de vele typen esdorpen, die Drenthe kent, behoort dat van het krans-esdorp. Hierbij wordt de bebouwing in een deels gesloten, deels open krans rond de es aangetroffen. Een van de fraaiste voorbeelden hiervan vormt de bebouwing rond de reeds eerder genoemde Eursingerbinnenens, waar de buurschap Eursinge de zuidelijke begrenzing ^{van} vormt. Noordoostelijk wordt de es door het dorp Darp ingesloten en aan de noord- en westzijde door een aantal kleine verspreid liggende boerderijengroepjes. Als ongeschonden voorbeeld van deze kleine groepjes kan gelden de bebouwing op de hoek van de Darperkerkweg en van Helomaweg. Slechts drie boerderijen, alle afzonderlijk als monument op de lijst geplaatst, zijn hier met bijgebouwen in hoog ^{bijeen}geboomte gelegen. Geen enkel onderdeel verstoort het evenwicht tussen de bebouwing onderling, de beplanting en de relatie met de es. De groepering, omgeven door talrijke houtwallen en met als bijzonder element in het noordelijk gelegen weiland een z.g. drink- of brandkoele, bezit als geheel een hoge

kwaliteit.

Het verdient alleszins waardering, dat het gemeentebestuur van Havelte heeft verzocht, naast de reeds omschreven beschermingsvoorstellen, ook dit kleine groepje als dorpsgezicht aan te wijzen. De oostelijk van de van Helomaweg gelegen groenlanden zijn vanwege het fraaie gezicht, dat men vanaf de Nieuwe Ruitersweg op de boerderijen heeft, begrijpelijkerwijs binnen dit voorstel getrokken.

De omgrenzing, zoals de gemeente heeft voorgesteld, is dezerzijds aangehouden.

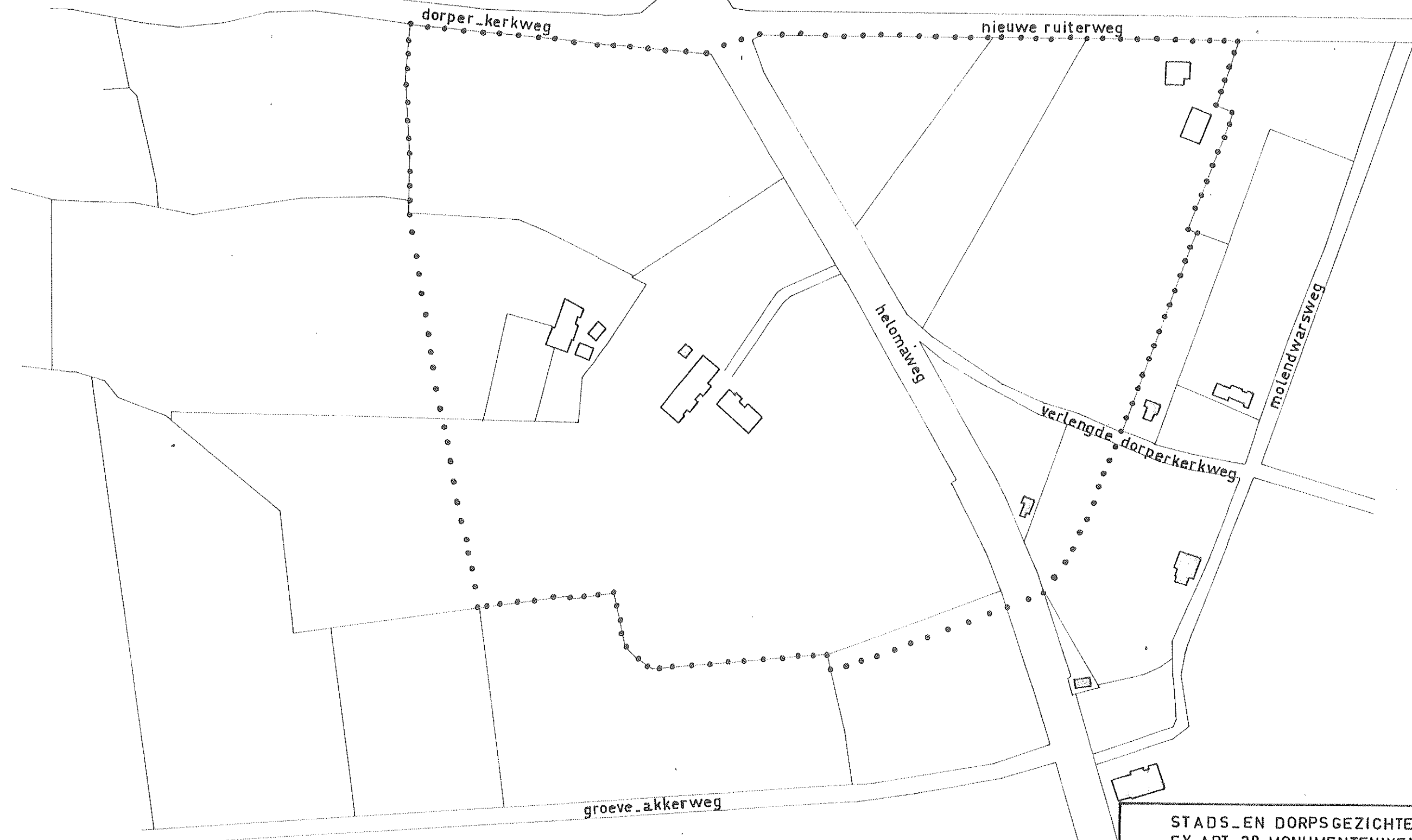
Voorburg okt. '66

N. Heyligenberg

Accoord voor afdoening:	Bespreking / gewenst:
	

is met voldoende gesamen

kaart vergeven aanwijzing besloten dorpsgezicht

STADS-EN DORPSGEZICHTEN EX ART. 20 MONUMENTENWET			
HAVELTE (HELOMAWEG)			
gem. Havelte			
SCHAAL 1:2500	GET.	Sept 1966	
Rijksdienst v.d. Monumentenzorg			Tek.Nº 215

Het gebied "Eursinge"

De buurschap Eursinge behoort zowel oudheidkundig als uit een oogpunt van dorpsschoon tot een der meest waardevolle nederzettingen van de provincie. Langs de zuidelijke rand van de fraaie Eursinger binnenesch bevindt zich ter weerszijden van de (vrij rechte) Eursingerlaan een reeks oude boerderijen, die in volmaakte harmonie met het landschap bijeen liggen. Opvallend is het besloten karakter van de buurschap, veroorzaakt door de talrijke eikebomen, die de samenhang tot stand brengen in de groepering van de uiteengelegen opstallen. De woonhuizen en schuren, die praktisch zonder uitzondering alle de hoofdkenmerken van de oude Drentse boerderijenbouw bezitten, zijn min of meer ondergeschikt aan deze grootse beplanting. Een deel van het aspect wordt voorts bepaald door het feit, dat de boerderijen ten opzichte van elkaar ruim zijn gesitueerd. Deze situatie is niet oorspronkelijk, zij is in hoofdzaak ontstaan door afbraak van verschillende opstallen gedurende de laatste 150 jaar. Omstreeks 1820 bedroeg het aantal bebouwde erven zeker het dubbel van dat wat men thans aantreft. Dankzij het niet meer bebouwen van de door afbraak ontstane open ruimten is de samenhang tussen de nu nog aanwezige opstallen op geen enkele wijze verstoord. Bijzonder gaaf is ook de relatie tussen het boerderijenconglomeraat en het oostelijk daarvan gelegen landgoed Overcinge. Dit grenst enerzijds aan de es en de omschreven buurschap en anderzijds aan een uitgebreid bosgebied; het huis komt voor op de monumentenlijst en behoort tot een der belangrijkste gebouwen van de streek. Gelegen op een gedeeltelijk omgracht terrein en oorspronkelijk daterend uit de 17e eeuw, verkreeg het in 1850 zijn huidige uiterlijk. Speelden de vroegere bewoners in de historie van de provincie en in het bijzonder in die van Havelte een voorname rol, ook het huidige gebruik als volkshogeschool verleent aan het huis en omgeving grote bekendheid. Aan de noordzijde van het landgoed liggen twee boerderijen van oudheidkundige waarde, waarvan die aan de Overcingelaan no. 1 opvalt door de enorme haaks aangebouwde bijschuur. Tezamen vormen zij met het structureel daarbij behorend land de noordoostelijke begrenzing van het ter bescherming voorgestelde gebied.

Het gebied "de Wal"

Tot de vele typen esdorpen, die Drenthe kent, behoort dat van "de Wal" tot het kransesdorp. Hierbij wordt de bebouwing in een deels gesloten, deels open krans rond de es aangetroffen. Een van de fraaiste voorbeelden hiervan vormt de bebouwing rond de reeds eerder genoemde Eursinger binnenesch, waar de buurschap Eursinge de zuidelijke begrenzing van vormt. Noordoostelijk wordt de es door het dorp Darp ingeslo-

ten en aan de noord- en westzijde door een aantal kleine verspreid liggende boerderijengroepjes. Als ongeschonden voorbeeld van deze kleine groepjes kan gelden de bebouwing op de hoek van de Darperkerkweg en van de Van Helomaweg. Slechts drie boerderijen, alle afzonderlijk in het register van beschermde monumenten opgenomen, zijn hier met bijgebouwen in hoog geboomte bijeen gelegen. Geen enkel onderdeel verstoort het evenwicht tussen de bebouwing onderling, de beplanting en de relatie met de es. De groepering, omgeven door talrijke houtwallen en met als bijzonder element in het noordelijk gelegen weiland een zogenaamde drink- of brandkoele, bezit als geheel een hoge kwaliteit.

Het verdient alleszins waardering, dat het gemeentebestuur van Havelte heeft verzocht, naast de reeds omschreven beschermingsvoorstellen, ook dit kleine groepje als dorpsgezicht aan te wijzen. De oostelijk van de Van Helomaweg gelegen groenlanden zijn vanwege het fraaie gezicht, dat men vanaf de Nieuwe Ruiterweg op de boerderijen heeft, begrijpelijkerwijs binnen dit voorstel getrokken.

De omgrenzing, zoals de gemeente heeft voorgesteld, is dezerzijds aangehouden.

Een nadere uitsplitsing van vorenvermelde karakteristieken volgt in de navolgende paragrafen.

2.4. Historische en ruimtelijke ontwikkeling

De buurschappen Eursinge en de Wal kunnen worden gekarakteriseerd als esdorpen. Karakteristiek voor een esdorp is de onbebouwde es met een onregelmatige bewoningsorde, geheel of gedeeltelijk langs de es. Tevens komt er meestal aan de rand van de es beplanting voor en een opdeling van de es door middel van "wildgraven" (dichte houtwallen waardoor het wild niet kan doordringen tot de veldvruchten).

Buiten de es werden veelal heideplaggen gestoken waardoor na verloop van tijd op vele plaatsen zandverstuivingen ontstonden. Achter deze zandverstuivingen lagen de heidevelden die dienden voor de schaapskudden.

Het karakter van het gebied Eursinge-de Wal wordt momenteel nog bepaald door het gebruik van de es, deels als bouwland, deels als weiland en het plaatselijk nog aanwezig zijn van de wildgraven. De terreinen die vroeger voor het plaggesteken in gebruik waren zijn nu gedeeltelijk bebost, dan wel ontgonnen en in gebruik als wei- en bouwland. Tot de 19e eeuw is het oude cultuurpatroon van de esdorpen en het omliggende landschap nauwelijks gewijzigd. Eerst in de 19e en 20e eeuw ontstaan door verschillende oorzaken, onder andere kunstmest, prikkeldraad en verdeling van de markegronden, wijzigingen in deze bestaande patronen. Vele houtwallen worden geslecht, heidevelden worden op grote schaal ontgonnen en de oorspronkelijke ruimtelijke structuur werd op vele plaatsen gewijzigd. Deze ontwikkelingen hebben zich ook binnen het onderhavige plangebied voorgedaan, doch een belangrijk aantal elementen is goed bewaard gebleven.

Het ontstaan van de ruimtelijke structuur houdt nauw verband met de historische ontwikkeling. Zo wordt de ruimtelijke structuur in belangrijke mate bepaald door de lig-

ging van de es, de bebouwing, het wegenpatroon en de percelering. Met name de percelering van het gebied is dan karakteristiek wanneer zij teruggrijpt op een percelering tengevolge van de verdeling van de es (marke). Vrij veel van deze karakteristieke lijnen zijn nog terug te vinden. Ditzelfde geldt voor de restanten van de "wildgraven".

Daarnaast zijn nog een aantal scherpe hoogteverschillen aan te geven die in het verleden ook perceelscheidingen zijn geweest. In tegenstelling tot de es zelf, die onbebouwd is, heeft het gebied ten zuiden en ten oosten hiervan een besloten karakter, hetgeen wordt veroorzaakt door de talrijke eikebomen, die de samenhang tot stand brengen in de groepering van de uiteengelegen opstallen.

Bij vergelijking van de topografische kaarten uit 1853 en heden (zie afbeelding 2) blijkt dat de hoeveelheid akkerland is teruggelopen en de bebouwing is toegenomen. Dit is waarschijnlijk het gevolg van de ingrijpende wijzigingen in de landbouw.

2.5. Huidige ruimtelijke structuur

De ruimtelijke structuur van het plangebied wordt voornamelijk bepaald door de huidige richting van wegen in combinatie met de bebouwing en percelering. De nu aanwezige ruime situering van de boerderijen is waarschijnlijk niet oorspronkelijk, hoewel exacte gegevens over de bebouwing omstreeks 1830 ontbreken. De relatie tussen de buurschap Eursinge en het landgoed "Overcinge" is nog bijzonder gaaf.

Het landgoed grenst zowel aan de es (Eursinger binnenesch) als aan een uitgebreid bosgebied (vroeger behorend tot het landgoed maar in 1954 aangekocht door de gemeente). Langs de Van Helomaweg liggen, zeer open in het landschap, nog een aantal boerderijen. De es zelf is onbebouwd en de verschillende onverharde wegen, zijn in het kader van de ruilverkaveling verlegd en de noordzuid-oostwest lopende wegen zijn omstreeks 1958 verhard. Met name ten aanzien van het noordelijke plangedeelte (gebied "de Wal") treedt de Van Helomaweg op als een barrière. De noordzijde van het plan wordt heel duidelijk gevormd door de Darperkerkweg en de Nieuwe Ruiteweg.

Het meest belangrijke doel van een beschermend bestemmingsplan is de bestendiging van de nog aanwezige ruimtelijke structuur. Deze structuur kan worden onderscheiden in een aantal ruimtelijke elementen, zoals:

- *het karakter van de bebouwing, bepaald door type, structuur, gevelindeling en materiaalgebruik;*
- *de visuele en functionele relatie met de directe omgeving van de nederzetting of de afronding naar buiten toe;*
- *het beloop van straten, paden, waterlopen alsmede de verkaveling en het natuurlijke bodemreliëf;*
- *de aard en indeling van enerzijds de openbare open ruimte en anderzijds de privé open ruimte;*
- *de beplanting, alsmede de aard en indeling van het aangrenzende landschap.*

In de hiernavolgende paragrafen zal aan de bovengenoemde aspecten aandacht worden besteed.

2.5.1. Bebouwing

Aspecten die bij de waardering van de bebouwing van belang zijn hebben betrekking op verschijningsvorm, bouwkundige kwaliteit en functie.

Met betrekking tot de verschijningsvorm van de bebouwing is met name de zogenaamde "historische kwaliteit" van belang. Deze historische kwaliteit geeft de relatie met de oorspronkelijke structuur en het karakter van het gebied weer.

Bij de waardering, die is weergegeven op afbeelding 5 is onderscheid gemaakt in de volgende categorieën:

- *structureel en architectonisch bepalend;*
- *structureel bepalend, architectonisch niet bepalend;*
- *structureel verstorend.*

Tot de eerste categorie behoren die panden welke zich qua bouwmassa (kapvorm, goothoogte, verhoudingen) goed voegen in de oorspronkelijke structuur van Eursingede Wal en tevens hun historische architectuur hebben behouden. Het betreft enerzijds de monumenten die in het monumentenregister zijn ingeschreven en anderzijds die panden, welke als "monumentwaardig" omschreven kunnen worden.

De panden die als architectonisch niet bepalend zijn aangemerkt zijn veelal in latere jaren gebouwd, sommige vrij recent. De aanwezigheid van deze panden in de historische structuur wordt niet als storend ervaren. Evenmin maakt de verschijningsvorm inbreuk op de karakteristiek van het gebied.

Tot de laatste categorie worden die panden gerekend die zowel ten aanzien van de structuur verstorend zijn, als ook ten aanzien van de architectuur.

In het gebied komen een aantal monumenten voor in de zin van de Monumentenwet. Een concentratie hiervan bevindt zich nabij het huis Overcinge, nabij de Eursingerlaan en binnen het gebiedje "de Wal". Daarnaast komen vrij veel panden voor die als structureel en architectonisch bepalend zijn gekwalificeerd alsmede een aantal panden dat als structureel bepalend en architectonisch niet bepalend is aangemerkt. Een tweetal (bedrijfs)bebouwingen is verstorend. Eén van de belangrijkste monumenten is het huis "Overcinge". Deze "heerlijkheid" was geen havezathe doch leenroerig aan de heerlijkheid Putten bij Elburg. Op het terrein is verder aanwezig de monumentale boerderij "Tweeloërhof".

De overige monumenten zijn voormalige boerderijen van het Saksische type. De boerderij die is gelegen op de hoek van de Overcingelaan en de Van Helomaweg kent wat Gelderse invloeden, terwijl de boerderij waarin momenteel een groothandel in droogbloemen is gevestigd wordt gekenmerkt door de specifieke hoekvorm.

Ten aanzien van de bouwkundige kwaliteit kan gesteld worden dat een groot deel van de bebouwing in goede staat verkeert. Het aantal matige en slechte panden is, mede ten gevolge van het rehabilitatieplan Eursinge, verminderd. Op dit moment verkeert nog

slechts een 3 à 4-tal boerderijen in slechte bouwkundige staat.

Door gerichte voorlichting zal worden getracht om hierin voor de toekomst verbetering aan te brengen. Ten aanzien van de functies kan worden verwezen naar paragraaf 2.6.

2.5.2. Open ruimten

De open ruimten binnen het plangebied bestaan praktisch alle uit graslanden en tuinen. Deze open ruimten zijn in het algemeen begrensd door groeperingen bebouwing, boscomplexjes, boomgroepen en houtwallen. Met name de afwisseling tussen de dichte houtwallen en boscomplexjes met de graslanden bepaalt de visuele waarde van het gebied. Deze openheid dient te worden gehandhaafd. Aanvulling van bestaande beplanting is op enkele plaatsen nodig.

2.5.3. Bestrating

Het gebied wordt gekenmerkt door een relatief groot aantal wegen en paden. De belangrijkste weg (in verkeerstechnisch opzicht) is de Van Helomaweg. Ten noorden van het plangebied bevindt zich de Darperkerkweg/Nieuwe Ruiteweg.

De bestrating heeft in de loop der tijd verschillende wijzigingen ondergaan. Op één plaats, de Overcingersweg, is de oorspronkelijke keienverharding nog aanwezig. Verder komt bij een aantal boerderijen op de erven nog keienbestrating voor. Een aantal wegen is bestraat met gebakken klinkers, zoals bijvoorbeeld de Linthorst Homanlaan, de Overcingelaan, een gedeelte van de Eursingerlaan en een aantal over de es lopende wegen is uitgevoerd in betonklinkers. De Eursingerlaan is helaas voor een groot gedeelte geasfalteerd. De wegen in het zuidelijke plangebied zijn voornamelijk onverhard. Het betreft hier de zandpaden met opgaande beplantingen. Deze paden hebben geen belangrijke interlokale verkeersfunctie. Met name de onverharde wegen, de keienwegen en de beklinkerde wegen zijn bepalend voor het dorpsgezicht. De toestand en de kwaliteit zijn redelijk goed. Handhaving van deze toestand is bijzonder gewenst.

2.5.4. De landschappelijke situatie

Een belangrijk aspect van de landschappelijke situatie wordt bepaald door de beplanting - met name de boombeplanting. Die is van groot belang voor het karakter van de beide dorpsgezichten. Deze boombeplanting komt voor als boscomplexen, boswallen, bomen in een rij, hagen en solitaire bomen.

Wanneer de eerste topografische kaart voor wat betreft de beplanting wordt vergeleken met de recente luchtfoto's dan valt op dat nog vrij veel beplanting aanwezig is. In totaliteit bepalen de beplantingen mede de landschappelijke waarden van het beschermde dorpsgezicht en vormen ze de zichtbare elementen uit de ontwikkelingsgeschiedenis van de nederzetting.

Het gebied Eursinge is rijk aan houtwallen, singels en bosjes. Het tussen de beplanting liggende cultuurland bestaat voornamelijk uit grasland en in geringe mate uit akkerland. Kenmerkend zijn het reliëf en de kleinschaligheid. De houtwallen op de wat hogere delen, verkeren in een slechte staat. In de rest van het gebied zijn er houtwallen van een wat droger type die gekenmerkt worden door onder andere zomereik, berk, lijsterbes, vuilboom, zoete kers en ook wel grove den.

In de vochtige delen komen elzensingels voor.

Het gebied de Wal ligt tussen de heide-ontginningen en de Eursinger binnenesch. In het westelijke deel is veel reliëf aanwezig. Binnen dit gebied bevindt zich ook een dobbe die van belang is als voortplantingsplaats voor amfibieën. Verder zijn er een aantal houtwallen aanwezig.

De grond is in gebruik als gras- en akkerland, het laatste voornamelijk met maïs. De waarden in dit gebied liggen met name in de houtwallen en het reliëf en de daarmee gepaard gaande overgangen.

Op afbeelding 6 "Landschapsbeeld" is aangegeven welke zichtbare landschapselementen van belang zijn om te handhaven. Behoud en beheer van deze elementen zijn belangrijk voor de historische contour van het dorpsgezicht.

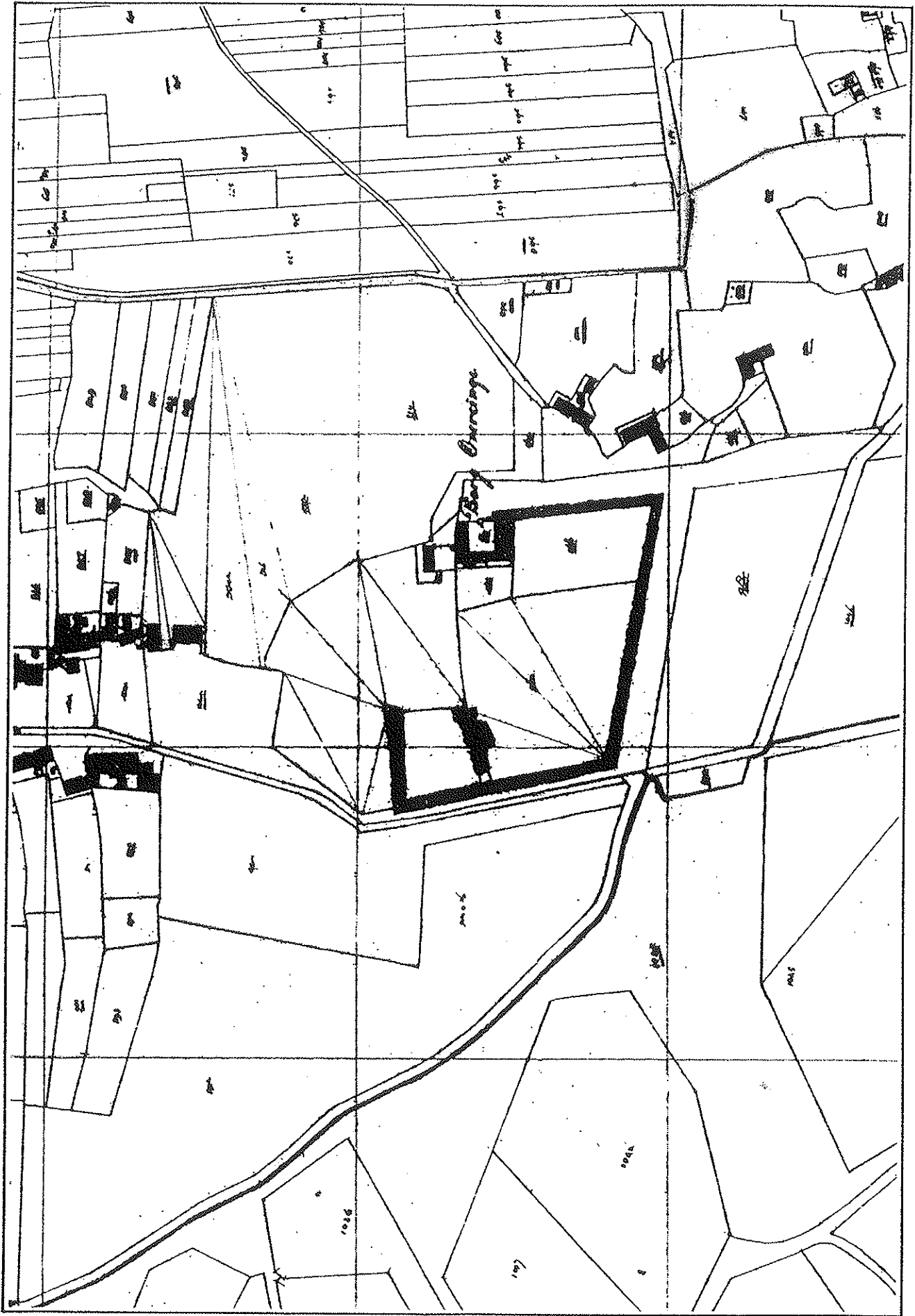
2.6. Funcities

Op afbeelding 7 zijn de huidige functies van de opstallen in beeld gebracht. Een belangrijk deel van de bebouwing heeft een woonfunctie. De agrarische functie is in de loop der jaren teruggelopen. Thans vindt nog op 4 plaatsen de uitoefening van het agrarisch bedrijf plaats, hoewel de intensiteit van dit gebruik wel sterk wisselt.

Binnen het gebied bevindt zich de Volkshogeschool "Overcinge". De bebouwing van dit complex bevindt zich zowel ten noorden als ten zuiden van de weg van Havelte naar Steenwijk. De bebouwing ten noorden van de weg is voornamelijk in gebruik als onderwijs en bewoningsruimte. Ten zuiden van de weg is de verblijfsruimte van de cursisten gevestigd. Aan bedrijvigheid komen de volgende functies voor:

- *een transportbedrijf annex handelsbedrijf in tuin- en bestratingsartikelen;*
- *een agrarisch hulpbedrijf (loonbedrijf);*
- *een groothandel in droogbloemen;*
- *een veehandel.*

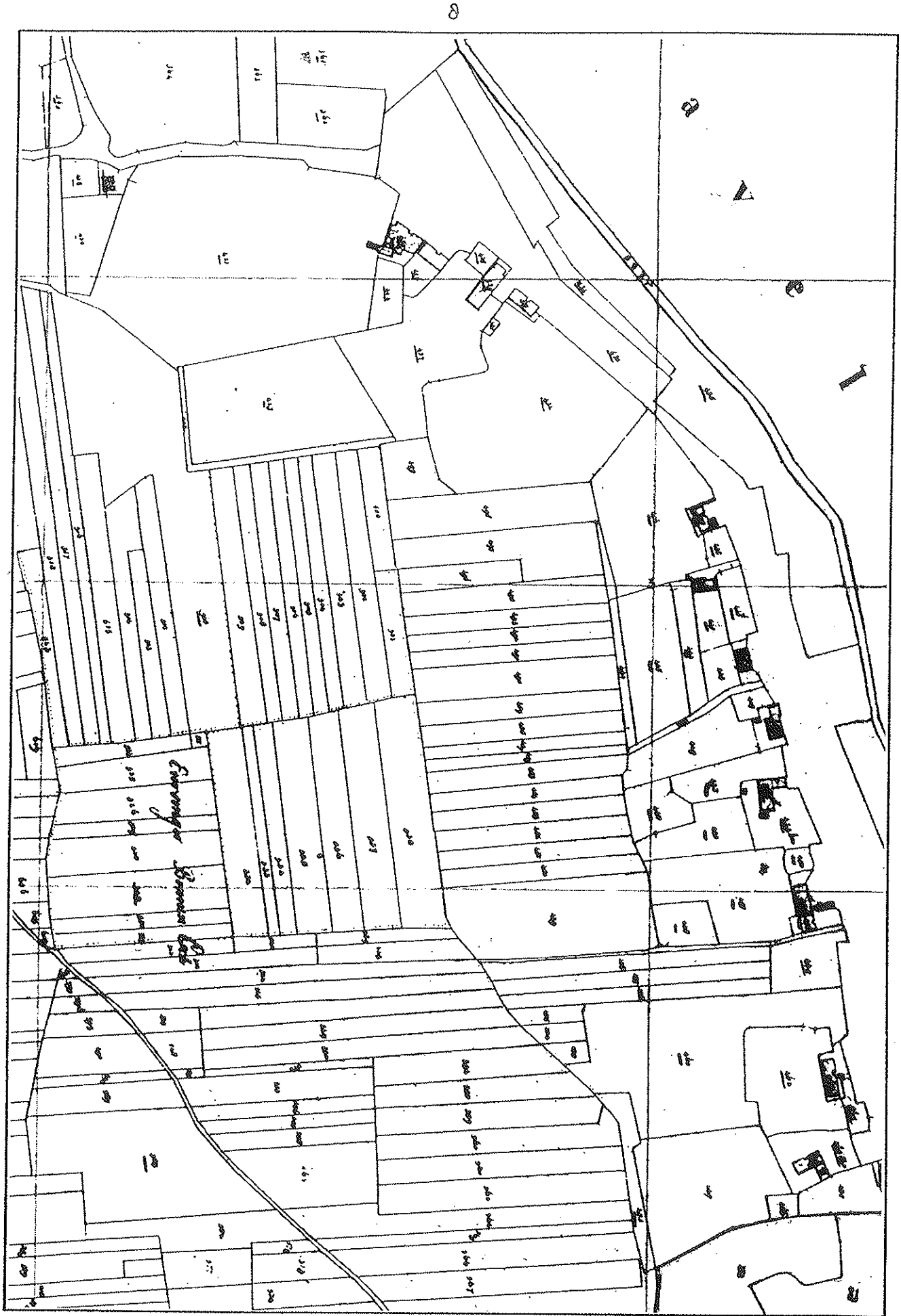
Op afbeelding 7 is deze verscheidenheid aan bedrijfsactiviteiten niet helemaal terug te vinden. Wel zijn het transportbedrijf en het agrarisch hulpbedrijf (loonbedrijf) aangegeven. De overige functies zijn ondergebracht onder de aanduiding "wonen" omdat deze bedrijfsactiviteiten, met name qua verschijningsvorm, ondergeschikt zijn aan de woonfunctie. Het betreft de groothandel in droogbloemen gelegen aan de Overcingelaan 1 en de handel in vee gelegen aan de Van Helomaweg 9.

afbeelding 3

KADASTRAAL MINUUTPLAN EURSINGE (ged)

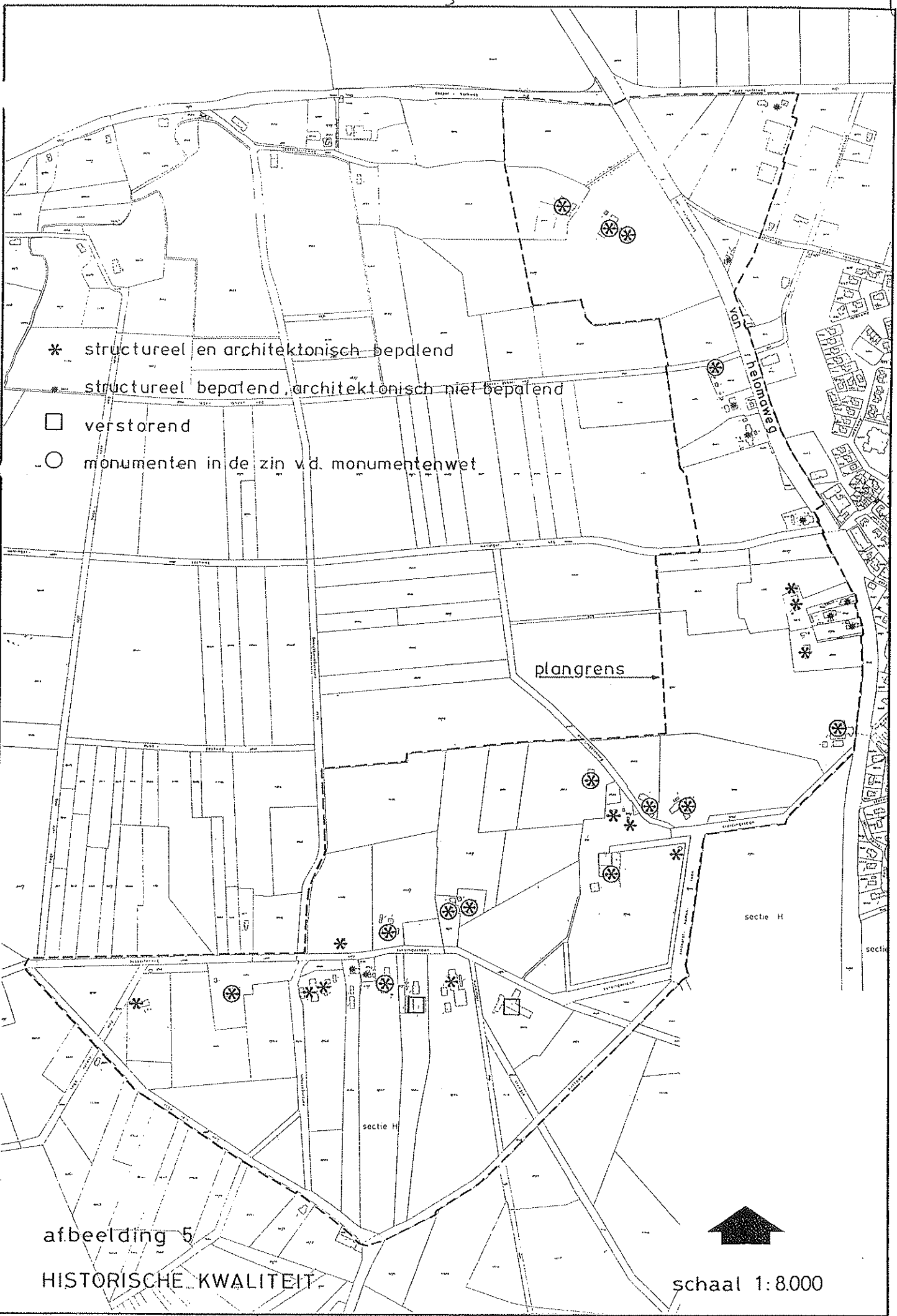

afbeelding 4

KADASTRAAL MINUUTPLAN de WAL (ged.)

- * structureel en architectonisch bepalend
- structureel bepalend, architectonisch niet bepalend
- verstorend
- monumenten in de zin v.d. monumentenwet

plangrens →

sectie H

sectie I

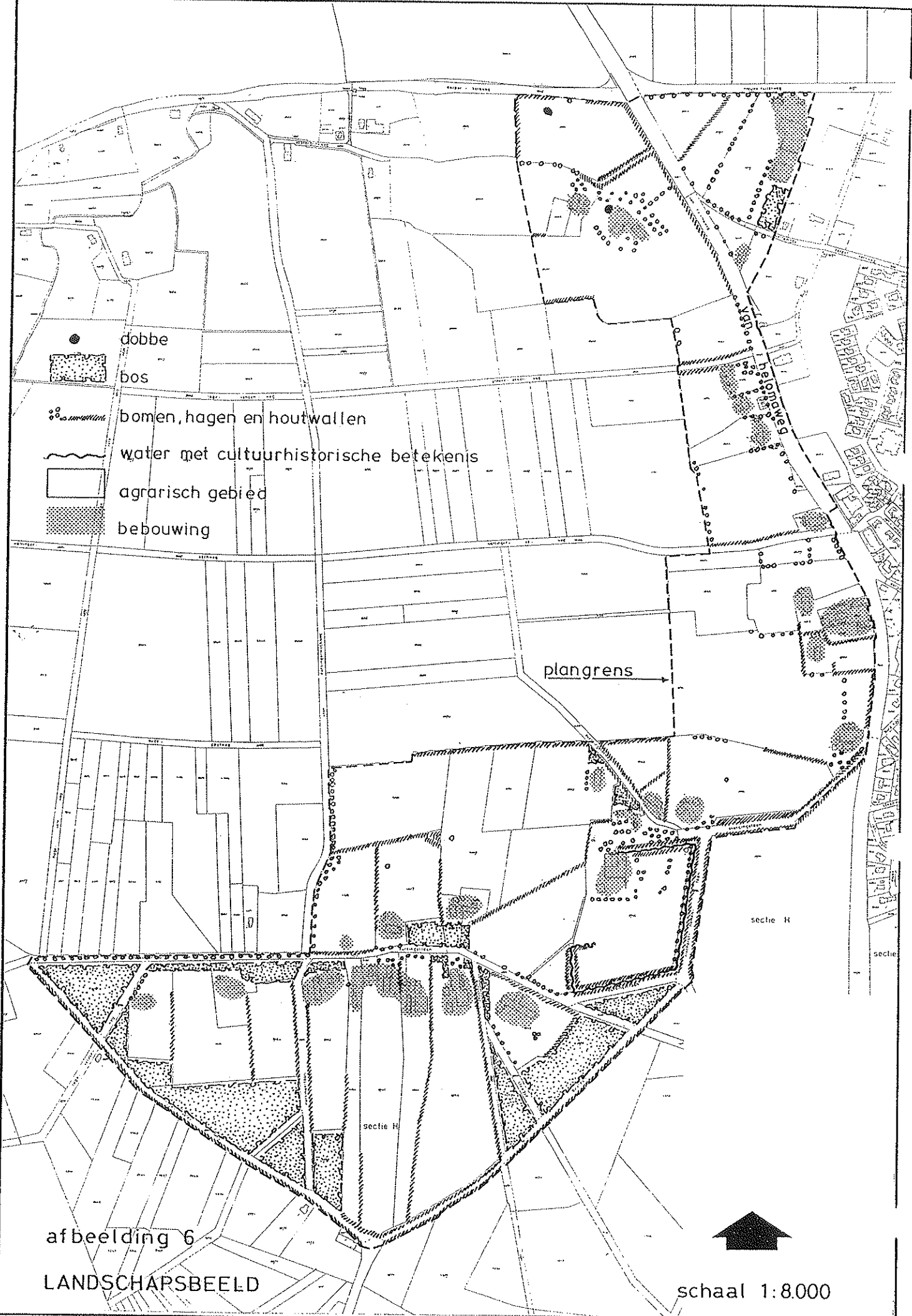
sectie H

afbeelding 5

HISTORISCHE KWALITEIT

schaal 1:8.000

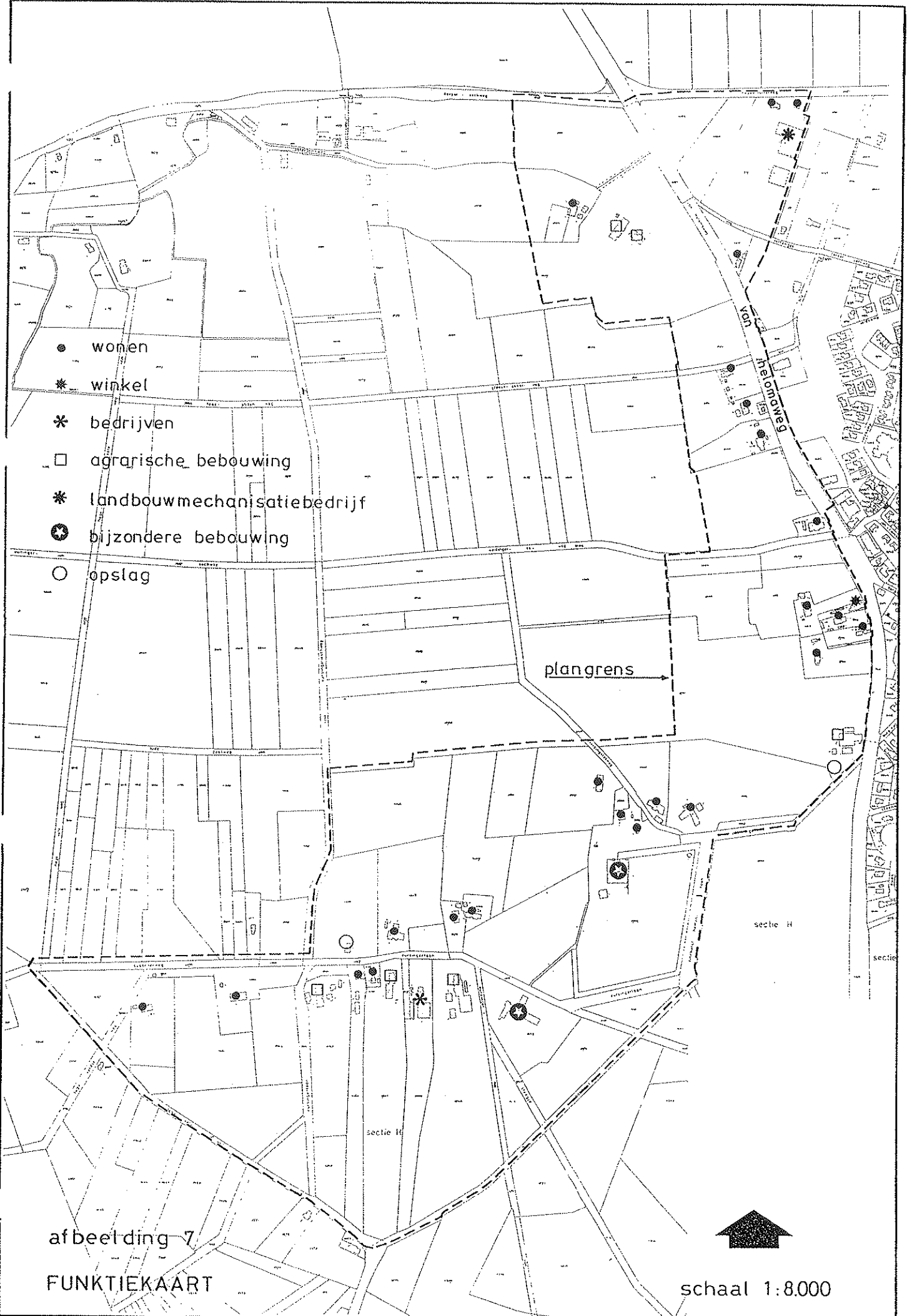

afbeelding 6

LANDSCHAPSBEELD

schaal 1:8.000

● wonen

* winkel

* bedrijven

□ agrarische bebouwing

* landbouwmechanisatiebedrijf

⊙ bijzondere bebouwing

○ opslag

plangrens

sectie H

sectie

sectie K

afbeelding 7
FUNKTIEKAART

schaal 1:8.000

afbeelding 8
MILIEUHYGIENE

↑
schaal 1:8.000